

VERLOREN HUISELIJK GELUK

**Gedichten en overpeinzingen
van Johan Willem Simon van Haersolte
1795 - 1817**

M.L. Hansen (ed.)

VERLOREN HUISELIJK GELUK

**Gedichten en overpeinzingen van Johan Willem Simon van Haersolte
1795 - 1817**

© Uitgegeven door STRENG, Epe 2000

Alle rechten voorbehouden. Niets aan deze uitgave mag op enige manier verveelvoudigd of openbaar gemaakt worden, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Inleiding	7
Gedichten en overpeinzingen	9
Horoscoop	35
Literatuur	36
Index	37

Inleiding

Toen hij de dood voelde naderen, keek Johan Willem Simon (Jan) van Haersolte (1764-1817) terug op een veelbewogen leven. De verwachtingen die door de astroloog Titzing waren gewekt, kwamen slechts gedeeltelijk uit. Jans verlangen naar de zee was na een dramatisch verlopen schipbreuk gestild. Zijn enthousiasme voor de patriotse beweging had niet veel meer opgeleverd dan een vlucht naar Frankrijk en een onaangename dienstperiode in het Franse leger.

Vanaf 1795 ging het beter, zowel met zijn carrière als met de liefde. Hij werd verliefd op Anna Theresia Jacoba (Annette) Bangeman (1775-1838) en trouwde met haar.

In de Bataafse Republiek bekleedde hij vele functies: hij had zitting in de Nationale Vergadering, was lid van het Comité tot de algemene zaken van het bondgenootschap te Lande (de voormalige Raad van State), hij werd raad en muntmeester-generaal, directeur van het agentschap van Oorlog, lid van het Vertegenwoordigend Lichaam, lid van het Wetgevend Lichaam, en werd uiteindelijk lid van de Nationale Rekenkamer.

Met zijn zaken ging het minder florisant. Verkeerd uitgevallen beleggingen slokten zijn kapitaal op en een geldverslinderd levenspatroon deed de rest. Hij leende her en der geld, maar bleef in gebreke als het op afbetalen aankwam. Op 30 augustus 1810 de viel klap: zijn schuldeisers dreigden hem te laten arresteren en hij vluchtte het land uit, met achterlating van vrouw en vijf kinderen.

Zijn huwelijksgeluk – dat al enige jaren tanende was – daalde tot een absoluut dieptepunt. Hij bereidde een scheiding voor. Dat het zover niet kwam, was deels te danken aan het feit dat de gesepareerde echtgenoten op papier en onder grote druk beter in staat waren elkaar de waarheid te zeggen en doordat Annette waarschijnlijk door een van haar broers op haar verantwoordelijkheid werd gewezen. Zij groeiden weer een beetje naar elkaar toe, maar gelukkig werd Jan van Haersolte niet meer. Hij had gefaald, als man en als vader. Het was zijn plicht geweest de huiselijke deugden die hij in zijn bestaan verworven had, aan zijn kinderen door te geven, en dat had hij verzaakt. Hij betreurde het bitter.

Terug naar het vaderland kon hij wegens de onbetaalde schulden (bijna 30.000 gulden) niet. Hij klaagde dat zijn familie hem in de steek liet, maar zijn oudste broer Anthonij Frederik Robert Evert van Haersolte van Staverden (1756-1830) had veel gedaan om hem te redden. Zelfs nadat hij ontdekte dat Jan hem had bedrogen, en hij zijn paarden en een buitenhuis had moeten verkopen om de tot 14.000 gulden opgelopen schulden te kunnen betalen, was hij nog genegen voor Jan bij de andere familieleden te bemiddelen.

Broer Anthonij Coenraad Willem van Haersolte tot de Doorn (1760-1820) was voorzigtiger. Zijn inkomen was door de economische malaise geslonken en hij moest zijn zoon met diens gezin gedeeltelijk onderhouden. Bovendien had hij rekening te houden met zijn vrouw die een hekel aan Jan van Haersolte had. Toen de eer van de familie nog te redden leek, had hij nog wel iets willen doen. Maar na de vlucht van Jan en nadat Annette wegens de onbetaalde schulden met de kinderen het huis was uitgezet, baatte dat alles niet meer en Willem stelde alleen hulp in het vooruitzicht mits Jan naar Oost-Indië vertrok, omdat daarmee de eer gered kon worden. Jans broer Frederik Benjamin van Haersolte (1765-1816) werd financieel door zijn schoonvader ondersteund om zijn hoofd en dat van zijn vrouw en hun zes kinderen boven water te houden, en had dus niets te missen. Jans zwagers hielden zich op afstand en de ongehuwde zusters van Jan waren geen van allen meer genegen of in staat geld te geven of te lenen.

Annette's oudste broer Pieter Jan Bangeman van de Hulst (1770-1837), getrouwd met

Wilhelmina Maria van Haersolte (1784-1834) – een halfzus van Jan – was minder rijk dan de Van Haersoltes. Hij kon geen grote bedragen schenken of lenen, maar hij stond wel borg voor Jan van Haersolte en hij bood het gezin maandenlang een dak boven het hoofd. Annette's jongere broer Christiaan Diederik Emerens Johan Bangeman Huygens (1722-1857) had vrijwel geen kapitaal. Hij hielp met goede raad en behulpzame relaties.

Na een periode van werkeloosheid vond Jan van Haersolte (onaangenaam) werk in de havens van Duitsland, waaraan door de val van Napoleon een abrupt einde kwam. Berooid vestigde hij zich in Den Bosch waar hun zesde kind werd geboren. Hij kreeg van koning Willem I een aanstelling om het bureau van de Brusselse loterij te Maastricht te houden. Het gezin vestigde zich in het hart van de stad, bij het Vrijthof.

Johan Willem Simon van Haersolte ordende zijn zorgvuldig bewaarde papieren, cartons en portefeuilles en beschreef deels in proza, deels in dichtvorm zijn verloren huiselijk geluk en nam verbitterd afscheid van vrouw en kinderen. Hij overleed op 1 juli 1817 op 53-jarige leeftijd.

De eerste acht dubbel gevouwen papieren zijn genaaid, de kanten 1 t/m 15 beschreven, kant 16 is blanco. De resterende dubbel gevouwen vellen zijn los en ongenummerd. De teksten zijn in willekeurige volgorde opgeschreven, voor de overzichtelijkheid is deze uitgave chronologisch geordend.

Waar het voor de leesbaarheid wenselijk was, zijn leestekens toegevoegd en bij twijfel over hoofdletters en spaties is gekozen voor een moderne spelling.

Het manuscript en de horoscoop bevinden zich in het Rijksarchief van Overijssel, in het familiearchief Van Haersolte (tak Haerst), inventaris nummers 63 en 28. Met de vriendelijke medewerking van A.J. Mensema, rijksarchivaris, kwam deze uitgave tot stand.

Circa 1797

In de eerste jaaren van myn gelukkig huwelijk¹, huijsselyk geluk, Eensgesindheid, opregte en zuivere liefde. toen zeide ik met alle regt.

Wat is de liefde zoet, en vol bekoorlykheen,
 Geen leed, geen ongeval, geen ramp dan ook hoe zwaar,
 Maar zelfs de dood alleen, kan scheiden twee van een,
 Die door de liefde zyn verbonden aan elkaar.

Januari 1798

Dankbaarheid!

Waar woont hy, in wat oord, die dwaas en stout ontkent:
 Dat een ondankbaar mensch, den band der pligten schendt?
 Dat hy die dankbaar is, voor dienst, of gunst, of zeegen,
 Natuurlyk in zyn hart tot weldoen is geneegen?
 Ik weet niet op welk een wys diens reden is verlicht,
 By my is dankbaerheid een zoetste, een eerste pligt.
 Natuur heeft met haar hand, by de aanvang van dit leven,
 Gelyk² der deugden boon, haar in ons hart geschreeven.
 By 't eerste kenmerk dat men onderscheiden leert,
 Eer deugd of ondeugd word, word reeds haar kragt geeërd,
 Men zie den zuigeling aan s'moeders borsten speelen,
 En haar uit dankbaarheid voor 't vloeibaar voedsel streelen,
 Hy dartelt op den schoot, slaat lagchende geluid,
 Ziet lodderig om hoog, of stakt de handjes uit.
 Een ander poogt vergeefs hem van haar af te trekken,
 Hy schuilt in s'moeders arm, om dus haar gunst te rekken.
 't Gevoel dier eerste pligt, treft ook de onnozelheid,
 Als haar de moeder stilt, daar zy armhartig schreit.
 Een taal die alles zegt, door klein verschil van buiging,
 strekt hier by yder wicht onwraakbaare overtuiging.
 't Aanvallig schepzel vindt by 't groejen van zyn dagen,
 In bikkels, tol, of koot een streelend welbehagen.
 Wie Hem dit speeltuig schenkt, is hem een waaren vriend,
 En smaakt de dankbaarheid van 't minnelyke kind.
 Men zal die zoete drift, in hart en oog ontdekken,
 Daar halve woordjes my hier ten getuige strekken.

1 Johan W.S. van Haersolte was op 8 juli 1795 met Anna T.J. Bangeman getrouwd.

2 Er staat: Gelykijk.

Immiddels voert natuur, hem op een breeder baan,
 Zy bied hem ruimer stof ter Dank erkentenis aan.
 t'Hart voelt een indruk van de teerste aanvalligheeden,
 van schoonheid, van gelaat, van juist gevormde leeden,
 van houding, stem en zwier, en wat tot de liefde trekt,
 En in des jonglin[g]s borst het zoetst³ verlangen wekt.
 Wie maalt de dankbaarheid; in 't tintlend oog te leezen,
 Voor de allerkleinste gunst myn jongling dan beweezen!
 Met welk een trouwe vlyt, dient hy de fiere maagd,
 Die bovenal de reij⁴ zyn brandend hart behaagt!
 wil slegts haar ambermond, aan hem een kuschje schenken,
 vliegt hy uit Dankbaerheid op haar geringste werken.
 O schoon, 'o vol toneel, 'maar zagt myn Zang-goden,
 myn lier is niet besnaard voor toonen van de min;
 't Staat my dit uur niet vrij die wonderkragt te malen.
 Volg 't geen de stof vereischt, en stel die zang-drift palen,
 Hoe'wil de stof het zelf? welaan volg dan uw lust,
 En meld hoe dankbaar 't paar elkander lonkend kuschte,
 Wanneer het jawoord van de maagdelyke lippen
 Daar 't driewerf wierd gestuit, al staamlend kaam te ontslippen,
 Volschoone Dankbaerheid dan hebt gy Zaligheid.
 't Hart dat zig langen tyd met wenschen heeft gevleid
 vindt eindelyk zig voldaan, en smelt in vergenoegen.

Het oog is hier de tong, terwyl de boezems zwoegen,
 Terwyl de liefde zelfs in 't zwijgen wellust klept.
 En stomme taal meer dank, dan praal van woorden rept.
 Na biedt het echtgeluk een stroom van nieuwe zeegen,
 Zou deez tot dankbaarheid de harten niet beweegen?
 Gewis, zo vaak het paar elkander dienst bewyst,
 voelt yder hoe die zugt in 't minnen harte ryst.
 Die schakelt al het heil der lieffelykste dagen,
 Die regelt voor de ziel het tederst welbehagen
 En spoort standvastig elk tot die betrachting aan,
 waardoor de reinste vreugd geduurzaam moet bestaan.
 Word nu myn jonge vrouw eerlang een blyde moeder,
 Hoe vrolyk dankt men dan den grooten Albehoeder.
 Zy die in 't baarende uur, vast galmde wee en ach!
 Vergeet nu al die smart; biedt met een dankbre lach
 Haar braaven Egtgenoot den teedren eerstgebooren,⁵
 En laat met hem haar dank door heel de kraamzaal hooren.

3 Er staat: zoest.

4 Als eerste van de maagden.

5 Coenradina W.M.J. van Haersolte werd op 21 januari 1798 te Den Haag geboren. Zij was niet het eerste kind; op 26 januari 1797 was een dochtertje geboren dat nog diezelfde dag overleed.

Circa 1800

Eenige jaren daarna⁶, verminderde reeds merkelyk myn huijsselyk geluk, rust en genoegens, ik ondervond toen reeds zwaare slagen, en had veel verdriet⁷, de liefde van myn vrouw, verminderde dagelyks, ja ik begon haar reeds onverschillig te worden.
toen zeide ik.

Daar ik op s'leevens reis, Ô God veel rampen telle,
Daar me ook op deese reis, verdriet en smart verzelle,
Dat nooit myn hart bezwykt, in moedeloose klagt,
Maar meerder van den tyd, dan het kan geven wagt.

Neen met de stroom des tyds, zal myn geluk niet vloeijen,
't *Gebloemte* dat het siert, voor *my* niet altyd bloeyen,
Maar ieder oogenblik, word eenmaal voor myn hart,
Een eindeloose bron, van ongeluk en smart.

Mei 1801

Mey 1801

Zeedert anderhalf jaar verkoelt in myn opzigt, in alles een zeer groote onverschilligheid, ja afkeer getoond, ik van myn kant tot op dit oogenblik aan haar in alles toegegeeven, haar zin gevolgt, alles gedaan wat *haar* plaisier kon doen, ofschoon ik er in myn hart tegens was, alles toegestemd en gedaan, omtrent onse finantien en contanten, en effecten, wat haar behaagde, al was het volmaakt tegens myn begrip, de beheering van alles, zo van geld, als anders, aan haar overgelaten; de domestiquen geheel onder haar gelaten, ofschoon zy mij dikwerf brutaal hebben bejegend, het geen ik geduldig verdragen heb, zonder dat het ooit door haar berispt is geworden; wij zyn overal in de groote waerelt verscheenen, tegens myn zin, begrypende dat zulks onse zaak niet was, als veel geld aan kleederen, opschik en koetzen kostende, en ik er altyd een vyand van geweest ben, en nog was, om dat jonge vrouwen, en gelukkige egtgenoten, daar niets zagen, dat hun huisselyk geluk kon vergrooten, maar wel kwaade voorbeelden, zo van mannen als vrouwen, dat hun naderhand ongelukkig maakte, juist het geen ik zegt te vermyden, tot ons eigen geluk, als dat alles door

⁶ Na 1797.

⁷ Pas twee maanden oud stierf op 21 december 1799 hun dochttertje Jeannetta C. van Haersolte en het volgende kind, Annette T.J. werd slechts veertien dagen oud, zij overleed op 17 oktober 1800. Bovendien dreigde hij zijn functie als directeur van het agentschap van Oorlog te verliezen en kreeg daarover ruzie met zijn oudste broer Anthonij Frederik, die hij er als lid van het Uitvoerend Bewind van de Bataafse Republiek verantwoordelijk voor achtte.

ondervind[ing] te wel kennende; dog ik heb daar almeede in toegegeeven, om dat haar zulks oneindig veel plaisier deed, zo als ik in alles van myn kant heb toegegeeven en gedaan, alles wat ik maar kon denken, dat haar genoeg kon geeven, zo ik dagt, dat haar iets plaisier kon doen, wagte ik niet af, dat zy het mij te kennen gaf, dog voorkwam haar in alles, al was het, dat het onse finantien niet permitteerden; in een woord, ik heb in alles altoos gedaan, dat haar genoeg kon geeven, en in alles alle toegeevenheid gebruikt, die toegeevenheid in liefde van myn kant, die nimmer door haar gewaardeert, of geagt wierd, en van haar kant dus onbeantwoord bleef, is de eerste oorzaak van ons ongeluk, en oneenigheid in het huisselijke leven, ik gaf in alles toe, volgde haar zin, ik deed alles dat haar plaisier kon doen, ik deed alle opofferingen van myn kant voor myn genoegens, ik liet mijn oude kennissen en vrienden van jaren terug loopen, raakte daarmee in onmin, zoals met het grootste gedeelte van myn familie; ik vergde van haar kant nooit iets van dien aart, en zulks alleen; om dat ik (misschien ongelukkig) begreep, dat ik daardoor dezelfde liefde, die zy voorheen voor my had, nog zoude behouden, en zy de sacrifices van myn kant zoude gevoelen, en teregt waardeeren; dog helaas, de ondervinding heeft my het tegendeel geleert, zy merkt zulks niet op, en gevoeld het niet; alle myne attenties, *die* ik voor haar heb, zoals een ieder weet, worden niet opgemerkt; zy is tegens my geheel verandert; haare vorige liefde, is in afkeer verandert, ik kan in haar oog geen goed meer doen, alle onaangenaamheden in het huisselyk leeven, ben ik oorzaak van, alle aanhalingen en liefkozingen van myn kant, zyn niet alleen onverschillig, en worden niet beantwoord, dog zij verveelen, en men zoekt ze te ontvlugten, en worden noods toegestaan, dat men⁸ het doet, om dat men het als vrouw verplicht is; nimmer eenige oplettendheden voor my, in zaaken die zy weet, dat mij plai[sier] doen, of genoeg kunnen geeven; nimmer ontfang ik van haar kant eenig blyk, dat zy mij lieff heeft, zy zeid my, dagelyks, dat zy wenschte my nooit gekent of gezien te hebben, of nooit een kind van ons geboren was, en nu zwanger zynde, wenscht zy geen levendige vrugt ter waereld te brengen⁹, en spreekt dagelyks om ons huwelyk te dissolveeren enz[ovoort.] hoe hard is dit alles niet voor my, die¹⁰ alles gedaan heb, en nog doe, om het huisselyk geluk te genieten, zoals een ieder weet, en daar alleen myn grootste geluk instelle, en er alles voor opofferen wil.

Circa 1805

Weinige jaaren laater¹¹, toen myn verdriet en smart al groter en groter wierd, en wij oneindige groote verliesen¹² ongelukkig ondervonden, en het huisselyk geluk dat ik steeds zocht [te] behouden, byna geheel verlooren raakte, en ik, in plaats van by myn vrouw, die ik altyd even vuurig en opregt beminde troost te ontfangen, van haar meer en meer wierd veragt, ja met haat en afkeer door haar behandelt wierd.

8 Er staat: met.

9 Johan J. van Haersolte werd op 10 januari 1802 te Den Haag geboren.

10 Er staat: dei.

11 Na 1800.

12 De economische omstandigheden verslechterden, geld werd schaars en Van Haersolte leed verliezen aan de Beurs. Zijn inkomsten hielden geen gelijke tred met zijn uitgaven, hij begon leningen af te sluiten.

toen zeide ik.

Helaas! de schoonste van myn beste dagen,
 Baart nogtans smart, geeft ruime stof tot klagen,
 Daar zorg, verdriet, en jammerlyke plagen,
 Steeds beurt om beurt myn matte ziel doorknagen
 Het huyselyk geluk, word schielyk afgesneen,
 Wy hebben het gekent, Maar, ach 't vlied alles heen.

17 augustus 1805

17 augustus 1805.

In alles ten myne opzigte verergerd, het huisselyk ongeluk zeedert Mey 1801 dagelyks vermeerdert; na het vinden van een quitantie van de visch-boer Franken, aan mij gezegt, dat die visch nimmer in ons huis was gekomen, dog dat ik deselve zeeker aan myn *hoer* had laten brengen; dat zy reeds zeedert drie jaar gesoupconneerd¹³ had, dat ik een *hoer* had, daar ik mede leefde, dog er nu volkomen van overtuigt was, en dat ik zelfs een geheel huishouden onderhield; geen *uitleg*, geen *reedenen*. geen reden kon haar immer van de onwaarheid dier soupcons overtuigen; zeide van nooit meer by my te willen slaapen, of dulden dat ik haar zou aanraken, om dat ik haar met myn hoerelopen nog een kwade ziekte zou aanbrengen; er zouden nog wel meer reekeningen van dien aart voor den dag koomen, van jooden voorchitzen en andere goederen die ik gekogt had, om aan myn *hoeren* te geeven; *tonia* de neud had haar meer als eens gesegt, dat ik by anderen ging; en ook dat zy de schuld of naam had, van geld te steelen of gestolen te hebben uit de secretaire, dog dat zulks onwaar was, dat ik het zelfs had gestolen, ofschoon zy de sleutel in bewaring had, en deselve dikwils aan *tonia* gaf; dat zy nu overtuigt was, dat die meid trouw en eerlyk was, en ik het geld gestolen had, en dat ik haar dus ten onregte beschuldigt had, dat dit geld my gedient had, om by de Hoeren te brengen, verders dat zy nu overtuigt was, dat *tonia* haar de waarheid had gesegt, dat ik haar had zoeken te verleiden; wyders dat ik 1000 [gulden], aan Lamberts te amsterdam had laten betalen, opgenoomen van oosthuyse, zonder haar kennis, en dat ik die zeeker ook al gebruikt had, voor myn uitgaven, dat ik op die manier verscheide sommen van La Maison, en Nedderman had getrokken; Dit alles is gebeurt na dat zij *met geweld* myn schryftafel had opengebroke en daar eenig geld, met loterybriefjes had ingevonden; dat waarheid is, dog die briefjes was ik toen nog schuldig aan *Polak* in de Spuystraat, en het geld was van winst in het spel; ik had nooit een duit in myn zak; gingen wy uit, dan kreeg ik 6- à 8 gul[den] van haar, te huis komende deed haar reekening van alles, en gaf het geld terug; nimmer kon ik over een duit disponeeren. zy was meester van alles, waardoor ik dagelyks by de menschen op de partyen, een gek figuur moest maken, om als ik verloor, ten aanzien, en aanhoren van anderen, by haar moest koomen, om geld te vragen, dat my dan gegeeven wierd, met mij te beknorren, dat ik myn geld verloren had, zo als een vader of moeder aan een kind van 12 jaar zou doen; ieder mensch in den Haag, utrecht en Amsterdam hebben dit een en ander meer als eens opgemerkt; het spreken van myn loopen by de *Hoeren* is my het meest

13 Soupçon: argwaan, verdenking.

onverschilligst geweest; om dat ik zulks eerst aanmerkte, als voorkomende uit jalouzie, dat my zelfs aangenaam was, om dat my zulks alle reedenen gaf, dat zy mij liefhad, en ik haar ten minsten niet onverschillig was; en ik mij daar ook geheel van vrij kende, als haar te zeer beminnende, behoefde of kon ik zelfs niet by andere zoeken, myn jalouzy die zeer groot was ten hare opzigte, bewees juist, dat ik haar alleen lief had, of lief kon hebben, diezelfde jalouzij verveelde haar, en maakte haar ongelukkig, koste haar meenig bittre traan, en maakte my in haar oogen onverdragelyk; in plaats van mij de jalouzie toeteegeeven, om ons huisselyk [geluk] te behouden, en gelukkig als vrouw te blyven leeven, met mijn, die¹⁴ haar in alles toegaf, alles deed wat haar aangenaam was, of plaisier kon doen; en haar meesteres over alles liet *zonder* onderscheid, deed zy niet, als daarop schimpen, dat het bespottelyk was, dat zy mijn kuuren daar in niet zou opvolgen, maar zou doen, zo als andere vrouwen, en het my zou laten aanzien¹⁵, dat het haar wel onverschillig was, of het my plaisier deed of niet, dat zy niet alleen voor mij leefde, maar ook voor haar plaisier; wyders verwytingen, dat ik zeer veel slegtigheden had gedaan, en ik oorzaak van haar ongeluk, en dat van onze kinderen was; dat ik een *Judas* en een *valsaris*¹⁶ was, en de allerslegste man en vader, die er bestaan kon, en dat zy niet meer met mij wilde leeven; dat ik brieven over haar conduite aan de familie had geschreven, en over haar had geklaagt; dat ik kwaade vrienden had, die my teegens haar opruiden, om dat ik haar dagelyks maltraiteerde, en alle verdriet aandeed; dat zy mij wilde verlaten, en met de kinderen op een andere plaats gaan wonen, om niet meer met my onder een dak te wonen. Eenieder die my in den Haag gekent heeft, en ons huis dagelyks frequenteerde, en myn manier van leeven zag, en wisten, of konde weeten, hoe of ik haar behandelde, en dagelyks, zelfs by vreemden buiten het huis behandelt wierd, zyn wel van van het tegendeel overtuigt, ik was van myn kant immers altyd toegeevend in alles, alleen op hoop en in verwagting van vrede, Rust, en welzyn voor ons, en onse ongelukkige kinderen.

Wyders dat ik dagen byna zonder iets te eeten was; dit is waarheid; zy zeide dat ik dan vooraf by anderen had gegeten, daar ik *NB*: ordinaair om twee uur en ook wel eens vroeger in huis kwam, van de rekenkamer¹⁷, die by ons in de buurt was; dog myn weinig eeten kwam natuurlyk voort, uit het verdriet dat ik had, en om dat ik, in huis komende, altyd met rusie, schelden, en verwytingen ontfangen wierd, zo dat ik maar dadelyk na myn kamer ging; en dan zeeker geen lust meer tot eeten had; als ik by haar aan tafel kwam, daar ik dan alweder het oude rasen en schelden moest hooren. wyders dat ik haar en de kinderen niet als haat toedroeg, en mishandelde.

14 Er staat: dei.

15 Er staat: aanzien.

16 Er deden geruchten over fraude de ronde. Anthonij F.R.E. van Haersolte sprak later van een zaak van de zilveren cachetten (RAO, 237.1, inv. nr. 40).

17 Sinds 1805 was hij lid van de Nationale Rekenkamer.

April 1808

Utrecht april 1808

Maanden en weeken voor ons vertrek uit den Haag na Utrecht zoals voorheen, my niet gedaan, als veragtingen, over al het vorige, en dan nog, dat ik oorzaak was, dat wy met de rekenkamer na utrecht moesten, dat zy mij niet wilde volgen, maar met de kinderen in den Haag zou blyven, dat zy zeedert lang niet meer verlangt had, als om maar van my aftesijn, dat ik in haar oog het hatelykste mensch was, dat bestond, dat zy het moment vervloekte, dat zy my had leeren kennen, en maar wenschte om van my verlost te zyn; Zeedert jaaren wierd ik in niets meer gekent, nog als man, nog als vader; zy deed alles wat haar goed dagt, zonder my in iets te kennen, zeide my in presentie van de kinderen niet alleen, maar zelfs van de domestiquen allerhande brutaliteiten, en onverdiende verwytingen, met dat gevolg, dat en kinderen, en Domestiquen, (zo als natuurlyk) mij zelfs niet alleen ongehoorzaam waren, en de domestiquen aan mij hun dienst finaal weygerden, maar mij zelfs in haar presentie brutaliteiten zeiden, zonder dat zy er iets tegens inbragt, of zeide; dit een en ander wierd natuurlyk van dag tot dag erger; zelfs zodanig van haar kant, dat zy in presentie van vreemde menschen niet kon nalaten, van my te toonen, hoe hatelyk ik haar was, en alles wat zy wist, dat my genoeg en rust kon geeven, wierd zorgvuldig gemyd, en alles wat zy wist, dat my onaangenaam was, en verdriet aandeed, wierd gesegt en gedaan.

om het ander woord, moest ik hooren, het raakt my niet of het u plaisir doet, of niet, ik zal doen, wat ik wil, en het raakt u niet; ik zal zien, wie ik wil¹⁸, gaan daar het my behaagt, en doen wat my aanstaat, en het u laten aanzien; in een woord, zy deed dit ook in alles

Ik had niets in te brengen, wierd nergens in gekent, zy disponeerde over alles, over al het geld, daar ik altyd zonder een duit te hebben moest zyn; waaren wy zaamen uit, en wij speelden, en ik verloor, dan moest ik in presentie van alle menschen by haar koomen, en geld vragen, dat my dan gegeeven wierd, met allerhatelykste verwytingen, dat ik myn geld verspeeld had enz[ovoort.] dagen achtereen was zy zonder een woord tegens my te spreken, en begon ze dan eens, dan was het niet als schelden en rasen, zonder eenige wezentlyke redenen; was ik by haar, dan verveelde haar zulks, wy aaten wel aan een tafel, dog de domestiquen moesten een tyd lang by en met ons eeten en drinken, schoon zy wist, dat ik daar veel tegen had, zulks was genoeg dat zulks voort-duurde;

Ik onderwierp my nog al geduldig, zoals voorheen, met in alles toeteegeeven, in hoop dat zy zoude terugkoomen van haare handelingen vis à vis van my, en het eindelyk zou beteren, vooral als wy eens te zaamen in Utrecht zouden gekoomen zyn; myn vuurige wensch en hoop was, dat zy, alles bedaard nadenkende by myn afwezenheid uit den Haag, als zynde ik toen reeds in Utrecht, dat zy nog weder voor my zou worden, een brave en beminnellyk vrouw, en des zou gevoelen, dat ons beider belang, en onze rust, en het geluk van onse kinderen zulks vorderden; en dat er zonder huisselijk geluk en genoeg, nimmer geluk of tevredenheid voor ons of onse kinderen te wagten was; dog helaas, van het oogenblik af, dat wy te zaamen in utrecht met het geheele huishouding verenigt zyn geworden, is het nog oneindig verergert, zo dat ik kan zeggen, in weeken tyds geen oogenblik gehad te hebben als verdriet, moest dagelyks hooren, was ik maar in den Haag gebleeven, had ik U maar alleen laten gaan, dan was ik van U verlost geweest, gy zyt oorzaak dat Gy geen scha[de]vergoeding voor de verhuizing krygt; alle menschen krygen goede en beetere posten van

18 Er staat: wel.

den koning¹⁹, en gy niet, daar zyt Gy zelve oorzaak van; Ik wenschte dat gy in een ordinaris of Logement ging eeten, dan zag ik u niet meer aan tafel, zedert onse aankomst in Utrecht, heb ik geïnsteed²⁰, dat wy alleen met onse kinderen mogten eeten, en de domestiquen in de keuken, dog te vergeefs, wilde of kon ik wat eeten, moest ik dus met de domestiquen aan tafel gaan zitten; aange-naam zou het my geweest zyn, om s'middaags, zo als in den Haag om half drie te eeten, te meer om dat de kinderen om drie uur na school moesten gaan, maar wij mogten op zyn vroegst niet voor half vier à vier uur eeten; van ons trouwen af, heb ik alle morgen ontbeeten met thee en zuyker, dog zeedert dagen heb ik zulks moeten laten, om de dagelyksche klagten, dat ik te veel theé en zuyker gebruikte, dezelve was voor my niet te vinden, om dat dezelve (even als voor Domestiquen) wel zorgvuldig wierd weg-gesloten; s'middaags om vyf uur, half ses, dronk ik altyd thee, dog zeedert lang mag dat niet meer gebeuren; ses dagen agtereenvolgende, heb ik s'middaags niet kunnen eeten, om dat zy, willende gaan zitten, om te eeten, my niet deed als onverdiende verwytingen, en rusie maaken, in presentatie van de domestiquen en kinderen. Zeedert dagen, zo als naar gewoonte, s'morgens om elf uur opstaande, mij niet toegesproken, als om rusie te maken, uit te schelden, voor een *gek, traître*²¹ en *slegte en hatelyke man* enz[ovoort.] eindelyk my op heeden stellig verklaart, dat zy van morgen afaan, aan alle Heeren zou zeggen, dat zy alle dagen te huis was, en menschen zou ontfangen, iets dat zy wist, dat my oneindig veel displaisier zou doen, en dat zy my daarmede verdriet deed; het geen ik haar ook zeide, en tot antwoord kreeg; het zal zo zyn, blyft gy er van daan, zo het u niet aanstaat, zo veels te aangenamer voor my; wil ik Heeren alleen zien, ik zal er u zeeker niet byroepen; in een woord, zy doet alles, om my het hoofd dol te maken, en wat my verdriet kan doen en vermijdt zeer zorgvuldig, tot het geringste toe, wat my aangenaam zou kunnen zyn, of eenig genoegen zou kunnen geven, er dan nog byvoegende, ik wou dat gy na de Duivel was, en ik U nooit weerom zag, en dat ik U nooit gekent had,

het is byna niet mogelyk sterker door een vrouw mishandelt te worden, zij ziet welk een verdriet ik er van heb, en dat zulks een kwaad einde moet hebben, zulks is te vergeefs, ik zeg haar telkens, dat zy my, voor haar, en onse ongelukkige en lieve kinderen moet sparen, om dat het geld om van te bestaan, en myn inkomen, dat het eenigste is, wat wy hebben, ophoud, en er dan niets om van te leeven voor haar, of de lieve kinderen overblyft; zulks is alles te vergeefs, en zy schynt daar ongevoelig voor te zyn, men zou zeggen, dat de haat en afkeer tegens my de overhand behoud, en zy mij, haar zelve en de kinderen daaraan opofferen wil; welk vooruitzicht zeg ik haar dikwils hebt gy, voor u en de kinderen, zo ik dood ben, of gy geen inkomen meer hebt, dan weet zy my niet te antwoorden, als met schelden. Ik zeg haar dagelyks, en geef haar daar ook by ieder gelegenheid blyken van, (en dat zo waar is, als een God bestaat) dat ik voor haar, na dat zy miskent heeft, en niet als afkeer toont, nog vuurige en opregte liefde heb, *dat* juist die liefde en vriendschap teevens, die ik door afkeer en haat zie beantwoorden, my ongelukkig maakt, dat ik haar altyd tegens my zie, als een hatelyk mensch, die een afkeer van mij heeft, en my verfoeyt; en dat zy tegens ieder vreemde is, als een lief en aanvallend mensch; tegens my niet als schelden en raasen, my vervloeken, en verwenschen, te doen hetgeen haar aangenaam is, al weet zy dat het my verdriet doet, nimmer iets te doen, dat zy weet, dat my genoegen zou kunnen geeven, ieder vreemde vriendelyk en lief te behandelen, altyd vrolyk by vreemden, by ons in huis, en overal tegens mij knorrig en hatelyk.

19 Koning Lodewijk Napoleon.

20 Waarschijnlijk wordt bedoeld: erop gestaan / erop aangedrongen.

21 Traître, verrader.

17 mei 1808

17 Mey 1808.

Schelden en rasen altyd zooals voorheen, ik ben oorzaak van alles wat ons overkomt, en wat er gebeurd, dat wy slegte domestiquen hebben is myn schuld; zy vervloekt my de geheele dag, en wenscht dat ik maar spoedig order mag krijgen, om na Amsterdam te vertrekken²², om zo doende van my verlost te worden, en dat zy my dan nooit weerom ziet; of ik haar zeg, dat zy op die manier myn ondergang wenscht, en verzekert kan zyn, dat zo ik nu in Amsterdam kom gearresteert zal worden, door de Crediteuren van Nedderman, dat ik dan myn post, of ampt, en dus het eenige bestaan voor ons en de kinderen verlies; zulks is te vergeefs by haar; het antwoord is, het is genoeg, zo ik maar van u verlost ben, en u nooit wederzie, geen ongelukkiger schepsel, als een vrouw met kinderen zo als ik, die nooit rust heeft, zij wil liever gaan bedelen, zo zy zegt, en alles missen en ontbeeren, als met my en de kinderen te leeven; zegt, en toont my dagelyks hoe hatelyk ik haar ben; en praat zulks de kinderen voor, verstoot my, als ik wil aanhalen, en toont haar afkeer tegens mij by alle menschen zonder onderscheid.

1808

Nadat het huyselyk geluk, en alle genoegens voor my, met myn vrouw vervlogen waren, en ik in haar oogen, een hatelyk en onverdraaglyk man, en volgens haar zeggen voor myn kinderen, ook een slegte vader was; en na dat wy reeds in den jaare 1806, door ongeluk op ongeluk buiten ons toedoen, zo zeer in schulden waaren, dat wy deselve niet betalen konden, waarover ik, dagelyks van haar de hardste verwytingen moest hooren; schoon zy wel overtuigt was; dat het buiten myn schuld was, en door haar met alle smaad en afkeer wierd behandelt, schoon ik haar van myn kant, altoos tragte te behagen in alles, en haar meesteres over alles liet, en haar even vuurig beminde en lief had, als voorheen. In het 1808 alleen te utrecht woonende; zeide ik deese volgende regels, Die zig naderhand maar te seer bewaarheid gevonden hebben.

Hetzy myn hart sig hegt, aan Gade, kroost, of vrinden,
 't Is alles vergeefs, 't vlied als een schaduw heen,
 Ik zal my arm en ziek, en zonder bystand vinden,
 Zo ik myn heil niet zoek by U Ô God, alleen.

22 Koning Lodewijk Napoleon had plannen de regering in Amsterdam te vestigen, de Nationale Rekenkamer zou mee verhuizen.

15 november 1808

15 November 1808.

Zeedert wy in Amsterdam zyn, altyd en alles hetzelfde, brommen en verwytingen tegens my, my niet toonen als afkeer, haat en nyd, alles doen zonder my in iets te kennen, koopen voor haar, dat haar aangenaam is, en plaisier doet, zonder agt te geeven of onse finantien zulks toelaten, of niet, ik mag of kan nooit een duit geld in myn zak hebben, kan my dus nergens vertoonen, moet ik eens iets hebben, al is het nog zoo klein, al is het maar een paar handschoenen, broek of schoenen te lappen, er is altyd *rusie* over; Dreigementen van te gaan leeven, zo als andere vrouwen doen, zonder zig aan de man te storen, niets raakt mij, dit is het ander woord van haar; de kinderen loopen gekleed, dat het een schande is, als hun iemand ziet, zy mogen niet na school gaan, of iets leeren, om dat het te kostbaar is; s'morgens om elf à 1/2 twaalf uur staat men op, en wy mogen hier ook al weder niet voor 1/2 4 à 4 uur eeten, hoe veel plaisier het my zou doen om 1/2 3 uur te eeten. al het geen wat zy weet, dat mij eenig genoeg zou kunnen geeven, word zorgvuldig vermyd, en al het geen my verdriet kan doen, word gedaan,

Januari 1809

January 1809.

In alles gecontinueert, zoo als voorheen, onse ongelukkige positie met de Crediteuren van Nedderman, waarvan zeker onse existentie afhangt, is haar byna onverschillig, schoon zy eens daarover serieus met van den Broeke gesproken heeft; daar ik dagelyks aan huis, en op straat zelfs door de Crediteuren aangesproken word; waardoor ik publiek veele onaangenaamheden ondervind, en hardigheeden moet hooren; ik breng haar dikwyls onder het oog, dat zo wy geen redding vinden, of menschen die ons helpen, wy met onse kinderen totaal ongelukkig worden, zulks schynt haar onverschillig te zyn; wy moesten elkanderen, wilde men huisselyk geluk genieten; of het verdriet verminderen, zo als ik haar dikwils gezegt heb, in ons ongeluk elkanderen vertroosten, lief en leed zaamen deelen, en daardoor ons ongeluk zoeken te verzagten, en zig niet onverschillig te toonen, zo als zy doet, omtrent de wyze wat het einde van alles zal zyn. in een wo[o]rd myn positie word dagelyks ongelukkiger, ik in haar oog onverschilliger, ja zelfs onverdragelyker. Zy kent my nimmer ergens in; volmaakt meesteres over alles; en doen en laten wat haar aangenaam is; het is thans zoo als zy my meer als eens gezegt heeft, dat haar party genomen was, om volmaakt meesteres over alles te zyn; ik worde thans nergens meer ingekent, nog als man, nog als vader, dit moet immers het ongeluk van ons, en onse kinderen worden, en het einde moet zyn; ongeluk, armoede, verwytingen, die men zig zelfs naderhand, maar te laat, zal moeten doen. Zo voor zig zelve, en om dat men de onnozele kinderen, ongelukkig heeft gemaakt.

10 november 1809

10 November 1809.

Het word van dag tot dag erger; haar haat en afkeer tegens my groter, onse ongelukkige positie omtrent de finantien dagelyks verergerende, en agteruitgaande, en geen uitkomst ziende, om ons uit de zaak met de Crediteuren van Nedderman te redden; hier alles even duur, alles contant te betalen, en byna geen geld om zulks te doen; de huur van ons huis met 1 November verscheenen, en uit gebrek aan geld nog onvoldaan, ja op het punt, om door de Crediteuren van Nedderman, geheel overhoop gesmeeten, en dus met onse kinderen voor altyd ongelukkig te worden. Dit alles is haar onverschillig, spreekt er nooit van, ik kan niet ontdekken, dat zy zig het een of ander aantrekt; er is wel tyd om te denken om alle avonden uit te gaan; geld en tyd om al het geen zy voor haar opschik van noden heeft is wel te vinden, al het geen ik voor myn dagelyks gebruik van noden heb, of gemaakt of gelapt moet hebben, kryg ik met veel moeite en met rusie gedaan; ik *kan B*²³ maar geen poejer jas laten maken, omdat het haar niet behaagt; in huis zynde, en my iemand komende spreken, zie ik er uit dat het schande is; Een ieder hier in Amsterdam zijnde²⁴, weeten hoe zy mij zelfs in presentie van de menschen behandelt; zy zegt maar (en toont het ook in alles) het is my onverschillig, ik wil, en zal u nooit anders behandelen; wat u aangenaam of onaangenaam is, is my geheel onverschillig, ik kan my zeer wel vergelyken met andre vrouwen, er valt niets op myn conduite te zeggen, dus zal ik doen en laten wat ik wil, en het u laten aanzien, vragen by ons, wie ik wil, en zien die mij aangenaam zyn enz[ovoort.] wat of ik zeg, dat zy mij, haarzelve, en de kinderen ongelukkig maakt op die manier zulks is te vergeefs; alles duid aan, zoo als zy ook zegt, dat zy maar een einde zoekt, aan onse ongelukkige manier van leeven,

Zy weet my altyd in een kwaad humeur te houden, met alles te doen, dat zy weet dat mij niet aangenaam is, en alles te vermyden, dat mij plaaisier zou kunnen doen; kent mij in niets meer; toont my zelfs by alle menschen niets als onverschilligheid en afkeer; verwijt my het eene oogenblik, dat ik nooit eenige visites doe, by onse kennissen, en het ander oogenblik, dat ik altyd uitloop, daar ik byna alle avonden met haar uitga, en zo ik al eens s'middaags alleen uitga, dan zeg ik haar altyd, waar, en by wie ik weezen moet, ik *menageer*²⁵ het uitgaan alleen egter zo veel als mogelyk is, zelfs zoo, dat ik dikwils zaaken verzuimt heb, door niet by de menschen te gaan, daar ik had moeten gaan.

ben ik in huis by haar, dan toont zy my hoe ik haar verveel, altyd zuure en misnoegde gezigten, verwytingen, haat en nyd, is alles wat ik van haar hoor, ziet zy andere menschen, dan is zy lief, aanhalend en vriendelyk, dat haar natuurlyk Character is, dog nimmer is zy zulks tegens my, dat juist maakt my meer en meer jaloers, om dat ik haar nog lief heb, zo ik haar haat toedroeg, of zy mij onverschillig was, zooals ik haar ben, dan zou zy mij ook onverschillig zyn, en dan zou ik zeeker dat verdriet niet gevoelen maar myn party lang gekosen hebben;

uit alles blykt, dat zy maar van mij zoekt verlost [te] zyn, op de een of ander manier; God gaf, dat daar een middel op was, zonder de onnozele en ongelukkige kinderen, voor altoos in hun ongeluk te storten, ik voor my, ben tog ongelukkig voor altoos, en zat liever op de kust van guinée of in oostindiën, voor de korte tyd die ik nog te leeven heb, daar zou ik ten minsten meer rust vinden, als

23 Leverancier. Niet nader getraceerd.

24 Er staat: zien.

25 Menageren: zich matigen.

te leeven met iemand, die my haat, vervloekt, en alles doet wat mogelyk is, om mij het leeven onverdragelyk te maken.

12 september 1810

Op den 12 September 1810 op den Hulst zynde, nog gegronde hoop hebbende, dat myne slegte finantieele zaaken, na dat ik Amsterdam had moeten verlaten²⁶, gered zouden kunnen worden; my als zeeker agtende de liefde en agting van myn vrouw niet te zullen verloren hebben, vlyde ik my natuurlyk nog, met eene mogelyke en goede uitkomst.

De Hoop.

Geliefde troosteres! in onheil en in nood,
In ramp en tegenspoed, voor alle stervelingen,
Die zelfs ons niet verlaat by 't nadren van den dood,
ô Hoop! verdryft voor my dan alle twijffelingen.

Den kranken blyft gy by, hoe zwaer de pyn hem knel,
alschoon de hulp eens arts, voor lang hem heeft begeeven,
Hy hoopt op beeterschap, hy hoopt op valsch herstel,
Schoon 't oogenblik genaakt; op welken hij moet sneeven.

Hy ziet naar 't middel om, het geen zyn arts Hem gaf,
Met een gebrooken oog, en met verzwakte kragten,
Hy wagt met lydzaamheid de werking hier van af,
En voelt door stille hoop, de vrees des doods verzagten.

Gy sterkt hem die zig vindt in bangen teegenspoed,
Die staag door ramp op ramp, en onheil word bestreeden,
Hy hoopt dat Hy weldra zyn schaê zal zien vergoed,
En voorspoed hebben zal, in plaats van teegenheeden.

Gy gord den krygsman 't zwaard des oorelogs opzy,
Gy zet, een fieren drom van jonge legerknegten
standvastigheid en moed, en frische kragten by,
om voor het vaderland, manmoediger te vegten.

26 Johan W.S. van Haersolte was op 30 augustus 1810 op de vlucht geslagen voor zijn schuldeisers. Hij had ontslag genomen en had vrouw en kinderen in Amsterdam achtergelaten. Hij vond onderdak in de meierij van Den Bosch op huize De Hulst bij zijn halfzus Wilhelmina M. van Haersolte en haar man P. Jan Bangeman, een broer van Anna T.J. Bangeman.

De ryke hand'laar zendt, door hoop op winst gevoed,
 Zyn scheepen naar het oost en West met koopmans waaren
 Want zonder deeze hoop, zou hy zyn dierbaar goed
 Niet toevertrouwen aan 't geweld van wind en baaren.

Gy sterkt den zeeman, die door 't holle en bruischend nat,
 Met zyne zwakke kiel stoutmoediglyk durft streeven,
 want zoo Hij geene hoop op winst en voordeel had,
 Hy zou gewis zig niet in dit gevaar begeeven.

In een woord, al wat leeft op 't gansche waereld-rond,
 Word door een *Hoop* gevoed, zelfs hy die straks moet sterven,
 'k Hoop altoos, dog mogelyk op onwissen grond,
 Dat 'k myn wensch en hoop niet lang meer hoef te derven.

September 1810

Na dat ik door nieuwe ongelukken, zware nadeelen, bedreigeryen, en schurkeryen, my op den 30 augustus 1810, op raad, zo ik moest vertrouwen, van eerlyke en kundige menschen, myn ontslag van myn post moest neemen, en my zoo spoedig uit Amsterdam moest begeeven, byna zonder geld, niet meer kleeren als ik dagelyks aan had, zonder zelfs de tyd te hebben, myn vrouw en kinderen vaarwel te kunnen zeggen, dit alles uit *vrees*, om door myn Crediteuren gearresteert te worden, zo als my verzekert wierd dat gebeuren zou; alles met intentie om zo mogelyk mij buiten s'lands te begeeven, om voor het arresteren van myn crediteuren beveiligd te zyn, dog geld, linnen en kleeren my ontbreekende, en by myne familie niets kunnende bekoomen; moest ik besluiten om na de Meyery te gaan, en daar alles aftewagten; geen van de familie vindende die voor my eenige sacrifices wilde doen, op dat myne zaaken geschikt zouden worden, verlaten van een ieder, geen hulp, geen bystand, van iemand kunnende krygen, geen mensch die iets wilde doen om myn goede naam te bewaaren; myn vrouw sig niet op myn informeerende, nog my geen kleeren of linnen willende zenden, zig niet verwaardigende op my op myne brieven te willen antwoorden; daar ik haar opregt, met een berouw hebbend hart, vuurig bad, hoe hatelyk ik haar dan ook was, my alles te *vergeeven*, en alles te vergeeten, dat ik haar altyd even vuurig en opregt beminde, dat ik groote schuld had, maar niet misdadig was, dat de oorzaak van onze ongelukken voortsprooten, uit ons ongelukkige manier van leeven, en voornamentlyk uit de behandeling die zy my in de laaste jaaren vooral, had doen ondervinden, dat zo zy haar hart raadpleegde, zulks zelfs zou gevoelen en moeten bekennen. Dat ik haar dus bad, om een gedeelte van het geredde goed te verkoopen, of te beleenen, dat nog al ruim 5000 bedragen zou, en dan met een à twee kinderen, dewyl de anderen op school, of by familie waaren, ergens op een goede koop plaats te gaan wonen; alwaar ik dan by haar zou komen, dat wy ons ongeluk zaamen moesten deelen, en lief en leed zaamen dragen, dat zy in Amsterdam blyvende wonen, met de kinderen, oneindig meer moesten verteeren, als dat wy te zaamen in de Meyery of elders op een goede koope plaats te zaamen waaren. dat ik dan intussen, terwyl myne zaaken mogelyk nog geschikt konden worden, myn werk in Parys zou maken by verhuel en anderea, al moest ik er dan zelve heen, om een andere post te obtineeren. alles vrugtelooos, zy declareerde mij eindelyk, niet meer met my te kunnen of te willen leeven, dat zy my het

gepasseerde niet wilde *vergeeven* of vergeeten kon, dat zy in Amsterdam zoude blyven; raade my zelve aan, om het land zoo spoedig mogelyk te verlaten, en myn fortuin in de oostindiën, of in Spanje te gaan zoeken, dit alles met agterlating van haar die ik, hoe slegt door haar behandelt, nog lief heb, en opregt bemin, zonder haar, of myn ongelukkige en onschuldige kinderen vaarwel te mogen [zeggen]; zonder geld, zonder linnen of kleeren; in die akelige positie, verlaten van een ieder, wanhopend, desperaat, niet wetende wat te beginnen. *Zeide ik:*

Vaarwel myn vaderland; vaarwel ondankbre Gade,
 vaarwel myn teeder kroost, vaar eeuwig wel myn vrinden,
 Myn ongeluk is groot, myn vlugt die was te spade,
 Ram[p]spoedig voor altoos; geen hulp of troost te vinden,
 verlaten van myn vrouw, gedoemd om om te zwerven,
 Van meenigeen miskent, van andren weer gehaat,
 Ô ongelukkig kroost, 'k moet u voor altoos derven,
 't Noodlot straft my hard, in myne bittere staat.

September 1810

Aan myn vrouw, en kinderen, op den Hulst zynde in de maand September 1810; byna zonder vooruitzigt, om hun ooit wederom te zien.

Ô Eenzaam oord! Geliefde dreeven!
 Myn uitvlugt, myn vermaak, myn leeven!
 Zoo vaak betreden door myn voet.
 ach! dat ik myn geliefde kroost,
 Alhier niet vinden kan tot troost;
 Alleen uw schoon' bewondren moet.

O Gy, die in myn vroeger jaaren,
 Toen geluk en voorspoed om ons waaren,
 En geene ramp ons hart bestreed;
 Die in de dagen van genoegten,
 voor U myn boezem voelde zwoegen;
 My 't zoet der liefde smaaken deed.

September 1810

Troost voor my, myn ongelukkige vrouw en voor myn tederbeminde kinderen: In myn ongelukkige toestand in Sept[ember] 1810.

Myn wederhelft! staak het weenen,
 over ons beklaaglyk lot.
 kunnen traanen hulp verleenen,
 - En ons met 't geluk hereenen?
 Neen dit kan alleen een God.

Gy beklaagt myn bitter lyden,
 Dog u bystand baat my niet,
 God kan slegts alleen verblyden,
 - En my van den druk bevryden,
 Daar Hy onse traanen ziet.

Roept tot Hem, in 't angstig zwoegen,
 Tot dien trouwen hulp in nood.
 Ligt zal Hy ons weer vernoegen,
 Troost by zyne hulpe voegen,
 Ligt schenkt Hy ons meer dan brood.

Heeft Hy ooit zyn beeld verstooten,
 Als 't zyn maker smeekte in pyn?
 Zouden wy met ons huwelyks-looten,
 Onder ons natuurgenoeten,
 Dan alleen rampzalig zyn.

Ach! dat nooit in onse zinnen
 Dit verschriklyk denkbeeld woed.
 Trachten w'ons Makers gunst te winnen.
 En in Druk zelf Hem te minnen,
 want Hy kent ons' tegenspoed.

Hij, die 't woeden kan betoomen
 van de zee, den stormwind boeit;
 Heerscht op 't land, en op de stroomen,
 Zal eenmaal ter hulp ons koomen,
 Hoe de oceaan der rampen loeit.

Hoop op Hem, bedrukte moeder!
 Hy begeert slegts lydzaamheid.
 Gy hervind in hem een hoeder;
 Jesus is 't, der menschen broeder,
 Die voor ons, verlatene pleit.

kom myn kroost, hef nu uw oogen
 op tot Hem, die 't lot bewaakt.
 Hy zal nooit ons val gedoogen,
 Maar eenmaal ons weer verhoogen,
 Eer gy van deez' waerelt raakt.

September 1810

Overdenkingen in myn ongelukkigen toestand in September 1810

Ach! dat ik te aller tyd, als ik u zeegen smaakte,
 Daervan de waerde erkende, en nimmer u verzaakte,
 Door aan myn eigen vlyt dit alles toeteschryven?
 Gy zeegende altoos, zeer zichtbaar myn bedryven,
 Gy schonkt my overvloed, en had my in dit land
 Verhoogt, ja opgevoerd tot luysterijken stand.
 Dit eischte myn dankbaerheid, en moest my steeds verpligten,
 Om tot Uw eer alleen, myn wandel interigten,
 Verleen my daartoe kragt; want wie ben ik, ô Heer!
 Ik die op uwen wenk, eerlang in stof verkeer?
 Ik ondervond, helaas! hoe schielyk 't aardsch vermogen,
 Alle eeren rykdom kan verdwynen uit onze oogen!
 Hoe slegts een oogenblik 't geluk van langen tyd,
 Door onverwagte ramp, voor altoos nedersmyt!
 Al wat ik hier bezat, bezat ik slegts ter leen.
 Wees Gy myn hoogste goed, in voor en tegenheen!
 Al wat de waerelt geeft, hoe zeer 't de zinnen vleit,
 Is kwellerig voor den geest, is nietig ydelheid.
 Aardsch goed verschaft ons nooit, een blyvend zielgenoegen;
 wee die er 't hart opstelt, Hem dreigt een eeuwig wroegen.
 Uw liefde is iedler schat, die nimmer ons begeeft,
 Die waarlyk ons verrykt, waarby de ziele leeft.
 Hier wil ik steeds naar staan, die 't allerhoogste agten,
 En daar myn heil, in tyd en eeuwigheid van wagten.

Ô God! zo ik immer van uw wegen af mogt dwalen,
 Laat uwe goedheid by die dooling my bepalen,
 op dat myn hart die zie, en spoedig wederkeer!
 Boetvaardig schuld belyde, en zig voor u verneer.

September 1810

In nood vind men geen vrienden, die iemand, wie ongelukkig is, willen bystaan, zulks ondervind ik in myn ongelukkige toestand, in sept[ember] 1810.

Hoe schaars is op deeze aarde, een waare vrind te vinden!
 Zy, die in voorspoed, U hoogagten en beminden,
 Zyn in den nood, helaas. Zoo vaak een staf van riet!
 Hoe krank is hunne troost, hoe zwak hun bystand niet.
 Lacht u den Hemel aan, met zyne zeegeningen,
 Een stoet van vrienden zal eerbiedig U omringen:
 Zy bieden hand en hart, en dienst u willig aan:
 Zy vliegen op uw wenk, daar zy 't er wel zien gaan.
 Dog keert de kans; en komt gy hulpe by hen vraagen,
 Zy sluiten hunne beurs en ooren voor uw klaagen:
 Men haalt de schouders op, met flauwe deerenis;
 Terwyl uw byzyn hen ten hoogsten lastig is.
 Maar die den Hemel tot zyn vrind heeft aangenoomen,
 Die staat, in 't ongeval, deeze ontrouw niet te schroomen.
 God is de beste vrind, die eeuwig trouwe houdt;
 Die nimmermeer beschaamt, die op zyn goedheid bouwt.

Circa 24 september 1810²⁷

Alleen het vertrouwen op God te hebben, die uitkomst kan geeven;

Die denkt te staan, ziet toe! een stootje doet hem vallen.
 De sterkste word, helaas! de zwakste ligt van allen.
 Den Hemel wil al de eer: die s'onse hulp alleen,
 Vergeefs is eigen kragt, God red, en anders geen,
 Hy leert ons door de tugt, het hart van de aarde trekken,
 En in ons zelf gekeert, daar onze schuld ontdekken.
 Hy leidt ons hoger op, door nutte tegenspoed,
 En schenkt voor kort gebrek, een eind'loos overvloed.

Circa september 1810

ô mogt ik ook u hier geleien,
 Ook hier aan uwen boezem schreien,
 Maar neen: ik dool hier eenzaam om,
 Ik moet alleen hier traanen plengen,

27 . Hij schreef het gedicht ook in een brief aan zijn vrouw (RAO, 237.1, inv. nr. 40).

Alleen natuur myn offer brengen.
In dit haar staatig heiligdom.

Denkt niet ô Vrouw! en myn gelievelingen!
Dat ik verplaast in andre kringen,
Niet meer uw vriend zy, als weleer:
Neen: kond Gy ooit myn liefde winnen,
kon dit myn hart U ooit beminnen,
Dan mint het u nog even zeer.

Natuur! Gy stelde me op dees aarde,
Gy gaaft me een schat van groote waarde -
Gy gaaft my een *gevoelig hart*:
Dit hart moest myn geluk volmaken,
Moest my een duurzaam heil doen smaken;
En 't is, helaas! een bron van smart.

Moest Gy my daarom kindren geeven,
opdat ik ver van hun zou leeven,
En van hun allen afgescheurd,
Myn lot beschreien, als een tortel,
Die op een boom, verdroogd van wortel,
't Gemis van zyn gaê betreurt.

Ja mogt ik U nog eens ontvangen,
En Gy aan mynen boezem hangen
o Gij geliefden myner jeugd!
Dan zou, aan uwe zy' gezeten,
Myn hart zyn voorig leed vergeeten
En baden in de reinste vreugd.

Dan, wen my deeze wensch gelukte,
Ik u weer in myn armen drukte,
Dan voelde ik geen hartzeer meer.
Dan zoude ik geen zugt meer slaken,
Dan vloeiden tranen langs myn kaken,
Maar traanen van genoegten, neer.

Dan schoon de weg, die in dit leeven,
My te betreedten is gegeeven,
ons nimmer weer te zamen bragt;
Schoon 't Noodlot dan, op my verbolgen,
My onme[e]doogend mogt vervolgen,
Doof voor Uw Bede, en myne klagt.

Tog kan my niets, myn hart ontvoeren,
 Niets kan de vaderband ontsnoeren:
 En, zo 'k bezwyk in mynen druk,
 Zo zal de zugt, die 't laast myn lippen,
 Reeds half geslooten, mogt ontglippen.
 Een beede zyn om uw geluk.

8 oktober 1810

Op Den Hulst den 8 oktober 1810. wanneer ik overtuigt wierd, dat myn vrouw zeeker besloten had, om nooit meer met my te leeven en zy geen de minste liefde meer voor my gevoelde, maar mij hatede, en dat ik haar²⁸ nooit weerom zou zien, verders door myn broeder²⁹ onderrigt wordende dat myne zaken niet zouden gered worden, en ik en de kinderen dus ook tot schande zouden worden; dat de familie van myn kant en die van myn vrouws kant insgelyks, die my hadden kunnen redden, en voor schande bewaaren, stellig geresolveert waaren, om niets meer voor my te doen, nog eenige de minste sacrifices al was het maar 300 [gulden] s'jaars te willen doen, ja zelfs geen een duit te willen geeven, dat ik fortuin ergens anders zou kunnen zoeken; myn vrouw de geheele geredde inboedel, en het voornaamste van myn eigen goed, onder haar hebbende, zonder dat ik daar iets van krygen kon. Dus was voor mij alles rampzalig en alles verloren; als wanneer ik zeer mistroostig³⁰ en wanhopend zynde, door het sterk verdriet en chagrin, en sterk gevoel van myn allerongelukkigste toestand, als verlaten van een ondankbare vrouw, familie, en de geen de minste uitkomst meer hebbende, zodat ik ziek wierd, en toevallen kreeg van bloed spuuwen enz[ovoort,] zodat myn vooruitzicht was, om door den dood eindelyk, tot myn genoegen, van alle ellende op deeze waerelt verlost te worden.

Zeide ik

Hoe 't ga, voor andr'en zy dees aard een vrolyk Eden,
 My geev ze niet dan bang verdriet,
 Ik zal met moed den weg, die God, my wyst betreeden,
 al is het over roosen niet.
 Wees dus gerust, myn Ziel, laat vrij u traanen vlieten,
 op 't pad, dat gy betreedt,
 Nog maar een korte poos, dan zult gy rust genieten,
 En 't eind zien van uw leed.

28 Er staat: hier.

29 Christiaan D.E.J. Bangeman Huygens.

30 Er staat: mistroodent.

Na 12 oktober 1810

In een brief van myn vrouw van den 12 oktober 1810, waarin zij³¹ my te kennen geeft, dat zy mij aan myne liefde twyffelt.

Zeide ik

Eer moet vesuvius, zyn gloeiend branden staaken,
 Eer braakt Hy koelend vogt, voor alverslindend vuur;
 Eer myne kuische borst, voor u niet meer zou blaaken,
 ô Neen 'k blyf u getrouw, tot op myn stervens-uur.

Eer door de goude Zon, haar overheerlyk glooren,
 Eer dekke een vaale nagt, gestaag ons waereld-rond,
 Eer ik de min voor U, zoude in myn boezem smooren,
 ô Neen 'k blyf u getrouw, tot op myn laasten stond.

Oktober 1810

afscheid aan myne ongelukkige en by mij teder beminde kinderen in de maand van oktober 1810, na dat men mij voor de derde maal van alle zyde aanraade om voor myn crediteuren, wilde ik niet gearresteerd worden, naar vreemde landen moest gaan vlugten, en dat ik my maar na de oost moest begeeven, en dat wel, daar vrouw, familie en and[e]ren menschen zeer wel onderrigt waaren, dat ik ontbloot van alles, van gelden, van kleeren, van linnen, om zelfs zonder my eenig vooruitzigt te geeven, of zekerheid, dat my er geld, voor myn uitrusting, nog kleren, nog [he]t linnen, of als van dien aart zou bezorgt worden; en vrouw en famielie wetende, dat myne gezondheid, als reeds ziek zynde, en reeds twee attaques van bloedspuwingen zeedert agt dagen gehad hebbende, niet toeliet, om zoodanige reis te kunnen of te mogen onderneemen, vooral als vader van vijf ongelukkige kinderen, die aan myn spoedige dood, tog naderhand geen voordeel zouden hebben,

By myn Broeder en Zuster op den Hulst³², met alle broederliefde, en vriendschap ontfangen zynde, dog niet als kwaade tydingen omtrent myne zaaken in Amsterdam hoorende, en myne vrouw op myne brieven my niet antwoordende; vlyde ik my nog altyd, dat zy my all[e]s zou *vergeeven*, dat wy weldraa weder vereenigt zouden worden, en zy, wetende hoe lief ik haar heb, ook dan uit liefde voor mij, en uit liefde voor de ongelukkige kinderen; met my lief en leed zou willen deelen, en dus op een verwyderde plaats, des noods buiten het vaderland met my te gaan wonen, om daar alles aftewagten, en dat ik intussen zou werken, om een andere post te krygen. toen schreef ik het volgende op papier:

Dult brave Gade, die voor 't Heil der kindren waakt,
 Dult dat uw Eggenoot, voor het laast, uw hulp mag smeeken,
 of kan de reinste min, die in myn boezem blaakt,

31 Er staat: zyn.

32 P. Jan Bangeman van de Hulst en Wilhelmina M. van Haersolte.

De onhoudbre kluisters der opregste liefde breeken;
 Heb ik aan U, niet vaak op 't plegtigste beloofd,
 Met alle zorgen U, en kindren te beschermen!
 Ons ongeluk heeft nooit myn liefdesvuur gedooft,
 En vindt myn wederhelft in 't lyden geen ontfermen!
 De rust is my ontzegt, in vriendschaps zagten schoot,
 Die vriendschap door myn mond by ieder een verdedigt.
 Myn hart schonk ik U, als braaven Egtgenoot;
 Heeft dit uw eer, of iemand ooit beleedigt.
 " Neen dierbre (is uw taal) Gy hebt geen leed verdient,
 " 'k ontwyk u niet, en laat u niet ten prooij der rampen,
 " Ick vest myn hoop alleen op U, als menschenvriend
 " En zou van u afgescheurd, niet lang met 't leeven kampen.
 Elk woord dringt door myn ziel, terwyl een traanenvloed,
 Hetgeen ik schryf, besproeit, ô wellust van myn leeven;
 Neen barst ik snikkend uit, zoo lang myn golvend bloed
 Zelfs in het uur des doods, blijft door myn adren zweeven,
 Blyf ik u min getrouw, de wreedheid moog dit hart
 Dat Hygend voor u klopt, eer uit den boezem scheuren,
 Veeleer, myn hartsvriendin, knaagt folterende smart,
 myn leeven weg, eer 'k u uit smart zie treuren,
 Beminnenswaerde vrouw, God kent dit minnend hart,
 't vuur, dat, in Edens beemd, op 't zuiverste ontgloeide,
 Dat vuur blaakt nog by my; Ik heb list en dwang getart,
 wat leed ik, sints ons 't eerst het heilig huwelyk boeide;
 Ik zie broederliefde, in meenig een verdoofd,
 Ik word gehoont, gedreigd, ik moet het land ontvlugten
 Ik moet thans op vreemde grond van alles wreed beroofd
 Zelfs door geen hoop geveid, om u en kinderen zugten.
 " Ik voel my opgebeurt zy zegt, kom dierbre Egtgenoot,
 " De barste wildernis, werd nog een bloemryk Eden,
 " Een waerelt vol geluk daar ik niet uw min genoot,
 " was de afgrond van myn hart vol van rampzaligheeden,
 " Ik ken geen kwelling meer, Neen lijdsman myner jeugd
 " kom, kiezen wy een oord, daar dwang geen min kan boejen,
 " Geen aardsche grootheid schonk ons immer waare vreugd,
 " Neen liefde doet alom haar rozengarde bloejen.
 kom dierbare wederhelft, trotseeren wy 't verdriet,
 Grootmoedig leer de deugd ons 't wisselend lot verwinnen,
 Naauw door een mensch beklaagt in 't vaderlyk gebied,
 Wy mogen, tog elkaar, getrouw, en altoos minnen;
 Schoon dan een hooge stand, nooit weer myn lokken sier,
 Schoon vriend en maagd, ons nooit als vriend erkennen,
 geen nood, in 't nedrigst lot, blijft 't hart nog groot en fier,
 geen waare deugd, kan zig aan laage trotsheid wennen.

Dat 't vaderland ons vergeet; Ô vaderlyke grond,
 Uw heil, zal waar ik zwerf, myn kloppend hart bekoren,
 oord, daar myn vroegste jeugd den zoetsten wellust vond,
 Daar 't vryheids edlen naam, zoo meenigmaal deed horen,
 vaarwel dan voor een poos, Weldadig Vaderland,
 't Belang voor u zal altyd in myn leeven.
 En Biedt ge eens weer aan my uw dankbre hand,
 Dan zal myn zugt voor U, op myne lippen zweeven.

Circa oktober 1810

³³maar alleen zoude strekken, tot genoegen van het ongevoelig hart, en van my[n] haatende vrouw, die hoopt om op myn ongeluk, haar plaisieren en wellust te kunnen botvieren, en na dat zy er my zelfs toeraanraad, als my het gebeurde niet te kunnen of te willen *vergeeven of vergeeten*, en declarerende³⁴ niet meer met my te kunnen of willen leeven, of vereenigt worden, ja de gelegenheid verzuimt om my voor het laast nog te zien, en my op alle manieren belet word, om my[n] kinderen zelfs te mogen zien; een vrouw die het geredde uit den boedel voor my verdonkert, waarvan ik zelfs myn goed, als kleeren, linnen, boeken, papieren zelfs niet krijgen kan, die alles, man, kinderen, goede naam, en reputatie, die zy in haar magt had van te kunnen behouden, zo zy myn raad, in plaats van die van anderen gevolgt had, had kunnen behouden, uit haat en afkeer voor een man die haar nog vuurig bemind, en altoos alles voor haar heeft gedaan, wat een man en vader kan doen, en van wiens ongeluk en kwade stappen, zy door haar slegte, ondankbare, en *ongevoelige* behandeling de eerste, en grootste oorzaak is, die zeg ik alles, opgeoffert voor haare genoegens, en om haare lusten den teugel te kunnen vieren, my dus beschouwende, als geen *vrouw* meer hebbende, en dus alleen maar vader meer te zyn, van doodongelukkige, en in het vooruitzicht rampzalige kindren, my mogelyk eindelyk gedwongen te zien, om dit land arm en berooid te moeten verlaten, zonder myne kinderen zelfs te mogen en of te kunnen zien; van myn geheele familie, van vrienden, van een ieder verlaten, en vergeeten, en geen mensch vindende die my wilde helpen, ja niets als harde, en onverdiende verwytingen te hooren van familie die my in myn doodongelukkige positie moesten troosten, in plaats van verwytingen te doen, want wat is laager, onedelmoediger, en geheel niet menschlievend, en geschikter als om een wanhopend, desperaat, en van iedereen verlaten ongelukkige man, en vader, tot stappen te brengen, daar alles voor moet beeven. en my in geen opzigt, van myn kant kunnende verdedigen, als geen raad van geen mensch kunnende neemen, en zy my dus vrij kan beschuldigen van alles, my alsnog, [37] op den Hulst moerende stil houden; dog een ieder zal eens weten, het ga, hoe het wil; en vooral myne ongelukkige kinderen, wie eigentlyk oorzaak van het ongeluk, van hunne vader, en in de gevolgen van hun ook geweest zijn.

33 De tekst die blijkbaar vooraf gaat, is niet bewaard gebleven.

34 Er staat: declareendende.

aan myn ongelukkige, en by mij teerbeminde kinderen.

Vaarwel myn kroost! vaarwel myn dierbre kinderen,
 Nooit moog u ramp, of leed, als uwen vader hinderen;
 Ik heb op dit treurtoneel vaak ongeluk beproefd,
 Dog nimmer heeft myn God, my nodeloos bedroeft;
 Nooit sloeg Hy zonder rede, maar deed na bange plagen,
 Op 't onverwagts voor my, altoos 't geluk weer dagen;
 och! of ge, ô waardig kroost, getrouw bleef aan de deugd,
 Die 't beste sieraad is van ouderdom en jeugd!
 Hebt al de schatten, die de waerelt u kan geeven,
 Zyt tot de waardigheid, van 't hoogste ampt verheeven;
 Dit alles geeft geen rust; 't is moeite en zielsverdriet:
 Maar Hy die Zynen God, en deugd opregt geniet;
 Heeft wat zyn hart begeert, al moet hy 't aardsche ontbeeren,
 En is de grootste Vorst; kan hy zig zelf regeeren.
 Ziet ook den broosenstand, der ondermaansche dingen,
 En uw gewaand geluk; ô myn gelievelingen!

De staf waarop gy steunt, is als een staf van riet,
 De schat waarop gy roemt, gaat in één uur te niet.
 Uw luister taant; uw roem word in het stof gesmeeten,
 Gy word van elk gehaat, van ieder een vergeeten,
 Daar Gy van alles slegts, de wroeging overhoud,
 te laat den zandgrond vloekt, waarop Gy had gebouwd.
 och! mogt de schoone deugd, u kindren dan bekoren,
 Zy schenkt den besten schat, die na haar lessen hooren:
 Zy adelt die haar dient; Zy word van God bemint,
 En vreest het sterfuur niet, waardoor zy 't leeven vind.

Circa oktober 1810

Gedagten dat het onse pligt is, om van de kwaade weegen terug te koomen; en elkanderen alles zo als God ons leert te *vergeeten* en te *vergeeven*. en zo als ik aan myn vrouw meer als eens gesmeekt had, om elkanderen over en weder, alles te *vergeeten* en te *vergeeven*.

Hebt Gy opregt berouw, en wenscht gy weer te keeren
 Tot God! Hy zal u niet om uw gebreeken weeren,
 vergroot uw kwaad slegts niet, daar gy zyn gunst verdenkt,
 Die zondaers tot zig roept, en hun vergifnis schenkt!
 Zyn goedheid leerde ook my *vergeeven* en *vergeeten*
 'k Denk dat ik dit gevoel aan Hem heb dank te weeten,
 Hy treft u hart met druk, op dat Gy 't weenend oog,
 In u verleegeenheid zoud wenden naar omhoog.

Circa oktober 1810*afscheid*

Myn kinders! hoort naar my, hoort naar u trouwen vader,
 Hoort naar myn raad, zoo lang ik U nog raaden kan.
 Hoort my als uwen vriend, als u getrouwsten Raader,
 vergeet myn lessen nooit, maar diene u zelf daarvan.
 verlaat u nooit op schyn, ook niet te zeer op vrienden;
 U vader, uw waardste vriend, is mogelyk ras van hier,
 Zoekt vreugd, dog waant op aard nooit duurbre vreugd te vinden;
 Zoekt eere; maar deugd zy steeds u grootste cier.
 Zaagt Gy myn oogen vaak van zilte traanen vloeien,
 Denkt, dat één eedele traan meer waare blydschap schenkt
 Dan *ongevoelligheid*; verbreekt die slaafsche boeien,
 wier knelling 't al gevoel van mededogen krenkt,
 Geen wulpsche dartelheid, moet ooit u rang onteeren,
 U grootste roem zy deeze, om waarlyk mensch te zyn,
 Nooit moet iets laags uw vrijen geest regeeren.
 Myn dogters kiest altoos het weezen voor den schyn.
 Wen God u 't leeven spaart, zult ge eens dees lessen leezen,
 Leest in dees woorden dan uw s'vaders gansche hart.
 Weest braaf, bemint de deugd, wilt uwen schepper vreezen,
 Geen waerelds goed, maar deugd is 't die al 't onheil tart.
 Al 't onheil - ja. ook u zal onheil wedervaaren;
 Geloof my 'k spreek tot u, door waare ervaarenis,
 Maar weet, dat we op dit Meer, doorfelst ontroerde baaren
 't Snelst zeilen naar dat oord, waar 't eeuwig veilig is.

Circa 1817

Afscheid van myn kinderen

Myn dierbre kindren hoort,
 zie daar mijn jongste afscheids-groet,
 Hy strek ten laasten blyk
 van 't vaderlyk gemoed!
 Ik zal niet meer uw leidsman zyn,
 op deese kronkelige aard'
 waar zinnelykheid, op roof verhit,
 om s'kindrens treden waart.

Gy dwaalt nu verders hier alleen,
 ten prooi aan 't wisselend lot,
 Maar denkt niet, dat gy alles derft,
 Hier boven leeft een God,
 Een God! die steeds met vaderzorg,
 op kindren nederziet,
 Myn raad ontzinkt U, maar geen nood,
 Zyn hulp ontzinkt U niet.

Blyf Hem door heel uw leeven trouw,
 En kleeft geen waerelt aan,
 Al wat u zinlyk oog hier ziet,
 zal als een rook vergaan.
 Dit stof kan U geen waere vreugd,
 Geen rein genoegten bien.
 Al wat gy buiten God geniet,
 Zal eens uw hart ontvlien.

Blyft daarom deugdzaam, volg de leer
 Die Jesuz aan ons gaf,
 zy leid U veilig 't proefperk door,
 En troost u by 't graf;
 zy schraagt uw moed, in tegenheen,
 En onspoeds woest geweld,
 Het schuldig hart, leeft voor een blad,
 slegts de onschuld vormt den held.

Bid daaglyks God om bystand aan
 verzuimt tog nooit dien pligt,
 Hy heft u boven tyd en stof,
 En wond in 't einde u ligt.
 Ach! buiten God bezwykt het hart
 Als de ondeugd om onz waart,
 Zo valt een roos, die steensel mist,
 Eerlang, geknakt, op d'aard.

Blyft steeds op 't nut der Maatschappy
 Uw leven lang bedacht.
 wil hem die 't heil van 't algemeen
 Als eigen heil betracht.
 En zo gy eens door nyverheid
 Een goed bestaan geniet,
 Leef dan niet eenzaam, kies een Gaê
 Die rede, en deugd, u biedt.

Een gaê die u ter gezellen
 op uwen loopbaan strekt,
 En steeds op nieuw de zugt tot *deugd*
 In uwen boezem wekt;
 Die U uw huis tot Hemel schept,
 In *onspoed* met u schreit,
 En elken last gemaklyk maakt,
 Door *liefde* en *tederheid*.

Leef met haar, en uw dierbaar kroost
 In *huyselyk geluk*;
 Zyn stille rust geeft waar genot,
 En weert den meesten druk.
 Zoo vloeï uw leeven effen heen
 Met God, en met de *deugd*,
 Tot dat in 't einde, een zachte dood
 U door zyn komst verheugd.

Dit al, wenscht U een vader toe
 Die nooit *dat heil* mogt smaken,
 En vaak voor God zyn knien boog
 om voor u heil te waken.

Circa 1817

Ô rys, rys hier voor de eeuwigheid,
 Dan zien we ons juichend weer;
 Aan de andre zy van 't graf, myn kroost!
 Scheidt ons de dood niet meer.

En Gy, myn God! verhoor dees beë,
 Ik smeeke het van u af,
 Blyft Gy de vader van myn kroost,
 Hun leidsman tot aan 't graf.
 Gy zyt de liefde! - Ja 'k berust
 In uw alwys bestel!....
 En nu voor 't laest myn dierbre kroost,
 vaarwel vaar eeuwig wel.

Horoscoop van Jan W.S. van Haersolte, 1787

Johan, Willem, Simon. gebooren den 16 Febr[uari] 1764.

Toont:

Een *Saturnisse* Constitutie in Conjunctie met *Venus*, en *Jupiter*; soo dat deese gebooren is seer driftig³⁵ van aart; en seer schielyk, Doorzettent, voortvaarent, en opvliegend. haastig als hij begint, of getergt word; hij is mede zeer werkzaam, zo wel met zijn handen, als met zijn zinnen, zodat hij is een gebooren Woelwaater, een nimmer rustend persoon, want zijn Naturel is zeer werkzaam; toont verders - - -

dat hij heeft een sterk Naturel en vernuft, want hij is gestadig met zijn zinnen werkzaam van het een op het ander zonder vermindering, want hij is tot werken gebooren, hij moet werken of is niet wel te spreken, want hij is altoos bevreest dat hij benadeelt of niet welgedaan wort; want hij is een verstrooier van zinnen, en vergeet deselve dikmaals weer te verzamelen, dat geschieden moet door een goed inkeerig gebed tot God om goede rekening te maaken om te reduceeren, dan zal hij nog veel meerder gezegent worden uit Gods gunst, met veel meerder rijpe zinnen, om meerder te onderzoeken, en te doorgronden, om grooter bekwaamheeden en Rykdommen te bekoomen, en zoo niet doende zal hij vervallen in een zwaare Melancolie, dan worden zeer knorrig en morrig, en leeven tot verdriet; meer voor hem zelven, als voor die met hem moeten *omgaan*.

[2] Toont verders.

Dat hij is door en door Eerlyk; en trouw voor zijne Vrienden, die eens zijn vriendschap hebben, opregt van harte, kan niet veinzen; hij moet zagt geregeert worden. Het fortuin zal hem door den tyd, nog wonderwel dienen, want geld en goed zal hij nog rijkelyk bekoomen, en ook erfenissen van Families; want de Planeeten belooven hem nog veel goeds. maar oppassen is de boodschap; hij zal nog in eere en aanzien koomen, er staan nog gelukkige toevallen in zijn geboorte; Edog heeft al dikwils groote gevaaren en moeyelykheeden ontmoet, desasters, vijanden, benijders, deselve zijn alle nog niet voorbij; dog hij zal ze alle geduldig wederstaan; zijn huwelyk staat med[e] op zeer voordeelig, hij zal een gezegent huwelyk hebben, en veele kinderen uit zijn huwelyk voortkoomen; hij zal alsdan een gerust en gelukkig leeven genieten, en een gouden ouderdom berijken.

was getek[end]

Amsterd[am] 1787

Joh[an] Titzing.

M:D: astrolog:

Aantekeningen:

dubbel gevouwen, kant 1 en 2 beschreven, kant 3 en 4 blanco.

Afschrift door Jan W.S. van Haersolte.

35 Er staat: driefdig.

Literatuur

- Bangeman-Huygens, *Nederland's Adelsboek* 10 (1912), 87-90.
- Buist, M.G., *At spes non fracta, Hope & co. 1770-1815*, Den Haag 1974.
- Elias, A.M, Schölvinnck, P.C.M., medewerking Boels, H., *Volksrepresentanten en wetgevers. De politieke elite in de Bataafs-Franse tijd 1796-1810*, Amsterdam 1991.
- Lindeman, R., e.a., *Egodocumenten van Noord-Nederlanders uit de zestiende tot begin negentiende eeuw*, Rotterdam 1993.
- Wijnaendts van Resandt, W., 'Oude Indische Families', in: *Nederlandse Leeuw* 23 (1905), 120-129, 159-165.

Index

- Amsterdam 13, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 28, 35
- Anderea 21
- Annette. Zie Bangeman, Anna T.J. van Haersolte-
- Anthonij Frederik. Zie Haersolte van Staverden, Anthonij F.R.E. van
- Arnaud, Juliane Dorothea Hisq Marie d' (1761-1827). (vrouw) Gehuwd met A.C.Willem van Haersolte tot de Doorn 7
- Bangeman, Anna Theresia Jacoba van Haersolte- (1775-1838). (Annette, vrouw, zij) Dochter van Willem V. Bangeman en Catharina C. Huygens. Gehuwd met Johan W.S. van Haersolte 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 30, 31
- , familie (familie van mijn vrouws kant) 27
- van de Hulst, Pieter Jan (1770-1837). (Jan, broeder) Zoon van Willem V. Bangeman en Catharina C. Huygens. Gehuwd met Wilhelmina M. van Haersolte 7, 20, 28
- Huygens, Christiaan Diederik Emerens Johan (1772-1857). (broeder) Zoon van Willem V. Bangeman en Catharina C. Huygens. Gehuwd met Elise M.J.S.C.M.L. de Danneskjold Löwendal 8, 27
- Bataafse Republiek 7, 11
- Bosch, Den 8, 20
- Broeke, Van den 18
- Duitsland 8
- Eden 27, 29
- Franken 13
- Frankrijk 7
- Guinea (Guinée) 19
- Haag, Den 10, 13, 14, 15, 16
- Haersolte, Annette Theresia Johanna (1800-1800). Dochter van Johan W.S. van Haersolte en Anna T.J. Bangeman 11
- van Staverden, Anthonij Frederik Robert Evert van (1756-1830). (Anthonij Frederik) Zoon van Coenraad W. van Haersolte en Luthera A.A. van der Capellen. Gehuwd met Catharina J.J. Taets van Amerongen 7, 11, 14
- tot de Doorn, Anthonij Coenraad Willem van (1760-1820). (Willem) Zoon van Coenraad W. van Haersolte en Luthera A.A. van der Capellen. Gehuwd met Juliane D.H.M. d'Arnaud 7
- , familie Van (familie) 8, 12, 21, 27, 28, 30
- , Frederik Benjamin van (1765-1816). (Frits) Zoon van Coenraad W. van Haersolte en Luthera A.A. van der Capellen. Gehuwd met P. Helena C. van der Capellen 7
- , Jan Jacobus van (1802-1827). Zoon van Johan W.S. van Haersolte en Anna T.J. Bangeman 12
- , Jeannetta Christine van (1799-1799). Dochter van Johan W.S. van Haersolte en Anna T.J. Bangeman 11
- , Johan Willem Simon van (1764-1817). (Jan, echtgenoot, hij) Zoon van Coenraad W. van Haersolte en Luthera A.A. van der Capellen. Gehuwd met Anna T.J. Bangeman 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 20, 35
- tot de Doorn, Coenraad Willem Anthonij van (1783-1862). (zoon) Zoon van A.C.Willem van Haersolte tot de Doorn en Juliane D.H.M. d'Arnaud. Gehuwd met Louise C.E.F. Hora Siccama 7
- , Coenradina Wilhelmina Maria Josepha van (1798-1863). (eerstgeboren) Dochter van Johan W.S. van Haersolte en Anna T.J. Bangeman 10
- , Wilhelmina Maria Bangeman-Van (1784-1834). (zuster) Dochter van Coenraad W. van Haersolte en Maria J. Hannetieau. Gehuwd met P. Jan Bangeman van de Hulst 8, 20, 28

Hulst, De 20, 22, 27, 28, 30
 Jezus 23, 33
 Judas 14
 Jupiter 35
 Capellen-Van Haersolte, Petronella Helena Clasina van der (1772-1822). (vrouw) Dochter van Robert J. van der Capellen van de Marsch en Sara J. van der Velde. Gehuwd met Frederik B. van Haersolte 7
 --- van de Marsch, Robert Jasper van der (1743-1814). (schoonvader) 7
 Lamberts. Le Chevalier Lambert, Frans' koopman 13
 Lodewijk Napoleon (koning) 15, 16
 Maastricht 8
 Maison, La 13
 Meierij van Den Bosch (Meyery) 20, 21
 Mensema, A.J. 8
 Napoleon, keizer 8
 Nedderman 13, 17, 18, 19
 Neud, Tonia de (meid) 13
 Oost-Indië (de Oost) 7, 19, 22, 28
 Oosthuisen, P. J. van 13
 Parijs 21
 Polak 13
 Spanje 22
 Spuistraat 13
 Titzing, Johan. Astroloog 7, 35
 Utrecht 13, 15, 16, 17
 Venus 35
 Verhuell, Carel Hendrik (1764-1845). Admiraal 21
 Vesuvius 28
 Vrijthof 8
 Willem I (koning) 8

Eerder is in deze serie verschenen:

1	DIERBARE LAURA Brieven van Rudolf Sandberg 1823 – 1830	14.-
2	HOOGH WEL GEBOREN HEER EN NEEF Brieven van de patriot Adolf Warner van Pallandt tot Zuthem 1782 – 1787	Digitale uitgave 5.-
3	NAAR PARIJS Een reisverslag van enige Zwolse heren naar de Franse hoofdstad in 1777	7.⁵⁰
4	LIEVE NAATJE Brieven van Elsie Feith aan Naatje Siertsema, en andere familieleden	8.⁵⁰
5	EENE REYSE NA VLAANDEREN EN BRABAND Een reisverslag van Lambertus Nilant uit 1768	8.⁵⁰
6	AEN ALLE VRINDEN MET RESPECT Correspondentie van familie Nilant 1698 - 1762	9.-
7	VAN FOLIO TOT DUODECIMO Negen particuliere Zwolse bibliotheken	10.-
8	VERLOREN HUISELIJK GELUK
Gedichten en overpeinzingen 1795 - 1817	Digitale uitgave 5.-

O V E R I J S S E L S E H A N D S C H R I F T E N

Te bestellen bij Streng, Woesterweg 5, 8162 RW EPE
T 0578 614388 **M** jcstreng@planet.nl **W** streng-hansen-publicaties